

کاروبار

بررسی نقش بنگاه های کوچک و متوسط در ایران

تهیه و ترجمه :

محمّد ابراهیم طلوعی، محمود میدری

(کارشناسان تولید و بهره برداری)

مقدمه :

اکثر بنگاه های تولیدی در ایران در زمره بنگاه های کوچک و متوسط به شمار می روند که تقریباً ۷۵٪ از بنگاه های این بخش را واحدهای تجاری کوچک تشکیل می دهند . بیش از ۶۳٪ کل نیروی انسانی شاغل در صنعت ایران در بخش بنگاههای کوچک و متوسط مشغول به کار می باشند، از طرفی سهم این بنگاهها از ارزش افزوده ملی حدود ۳۰٪ است .

در این گزارش وضعیت فعلی بنگاه های کوچک و متوسط، با توجه به نقش آنها در درآمد بخش تولید و ایجاد اشتغال بررسی خواهد شد . همچنین گسترش و توسعه کار آفرینی، ارتقاء سطح فنی و وضعیت مالی این بنگاه ها که دو فاکتور کلیدی و مهم برای تعیین سطوح بهره وری می باشند، مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت . نهایتاً بر اساس آمارهای موجود تجزیه و تحلیل های قابل قبولی ارائه خواهد شد .

● تعاریف بنگاه های کوچک و متوسط (SME)

در رابطه با تعریف SME ها در ایران اتفاق آراء بسیار کمی وجود دارد . وزارتخانه ها،

موسسه ها و سازمان های مختلف، با توجه به معیارهای خود تعاریف مختلفی را از SME ها ارائه می دهند .

تعاریفی توسط وزارت صنایع و معادن و وزارت جهاد کشاورزی ارائه شده است، که SME ها بنگاه های صنعتی و خدماتی با کمتر از ۵۰ نفر پرسنل می باشند، وزارت تعاون هم این معیار را پذیرفته است، یا مرکز آمار ایران در تعریف SME مطابق با سالنامه آماری سال ۱۳۷۸ واحدهای تجاری را به ۴ دسته طبقه بندی کرده که عبارتند از : واحدهای تجاری ۱-۹ نفر، ۱۰-۴۹ نفر، ۵۰-۹۹ نفر و یا واحدهایی که بیشتر از ۱۰۰ نفر پرسنل دارند .

این طبقه بندی شباهت هایی با تعاریف ارائه شده توسط اتحادیه اروپایی (EU) دارد . مرکز آمار ایران تنها بنگاه های تجاری با کمتر از ۱۰ نفر پرسنل را به عنوان SME و بالاتر از این رقم را به عنوان واحدهای بزرگ تولیدی به حساب می آورد . طبقه بندی فوق مورد قبول بانک مرکزی ایران نیز می باشد .

بر خلاف تعاریفی که ارائه شد، اتحادیه اروپایی تعاریف SME را برای بنگاه های کمتر از ۲۵۰ نفر به شرح ذیل ارائه نموده است : بنگاه های خرد (۱-۹ نفر) Microenterprises

بنگاه های متوسط (۲۴۹ - ۵۰ نفر)
medium - sized enterprises
علاوه بر این، گردش کالای آنها می بایستی کمتر از ۴۰ میلیون یورو و با ترازنامه مالی کمتر از ۲۷ میلیون یورو باشد . نهایتاً اینکه باید از لحاظ اقتصادی مستقل بوده و از نظر مالکیت نیز ۵۰٪ آن شخصی باشد .

● بررسی آماری وضعیت SME ها در ایران

در این قسمت وضعیت فعلی SME ها بر اساس شاخص ها و متغیرهای کلیدی مورد بررسی قرار می گیرد .

جدول شماره (۱) نشان می دهد که بنگاه های خرد (۱-۹ نفر)، ۹۸/۴ درصد و بنگاه های کوچک (۱۰-۴۹ نفر) ۱/۴ درصد از کل بنگاه های ایرانی را تشکیل می دهند . ارقام و اطلاعات فوق نشان دهنده یک عدم تعادل بین عدد بنگاه های خرد و بنگاه های کوچک در ایران می باشد .

اما ذکر این نکته مهم است که به دلیل قابل توجه نبودن تعداد بنگاه های متوسط (۲۵۰-۵۰ نفر) که حدوداً ۰/۱ درصد از کل

جدول شماره (۱): توزیع فراوانی بنگاه ها بر اساس تعداد پرسنل و بخشی که در آن فعالیت می کنند.

بخش / تعداد	۱-۵	۶-۹	۱۰-۴۹	۵۰-۹۹	<۱۰۰
خدمات	۸۷۸۷۷۴	۵۶۳۱	۳۳۷۸	۲۳۱	۱۵۰
تولید	۳۳۴۶۳۰	۱۷۱۲۵	۱۳۳۳۶	۱۰۵۵	۱۲۰۷
معادن	۴۵۴	۳۵۵	۴۱۳	-	-
مجموع	۱۲۱۳۸۵۸	۲۳۱۱۱	۱۷۱۲۷	۱۲۸۶	۱۳۵۷
درصد کل	۹۶/۶%	۱/۸%	۱/۴%	۰/۱%	۰/۱%

منبع: سالنامه آمار ایران، ۱۳۷۵.

« توجه: بنگاه های تولیدی با ۱-۵ پرسنل اکثراً جزو شرکت ها و بنگاه های وابسته صنعتی هستند مثل: خیاطی، نانوايي، تعمیرات، لوله کشی، آرایشگاه

(سلمانی) و ... »

موجود در این جدول استنباط می شود دوره زمانی راه اندازی (از مرحله کسب مجوز تا شروع به کار عملیاتی) بنگاه ها در ایران بسیار طولانی می باشد. دلایل اصلی این موضوع عبارتند از:

- فرایند طولانی اعطای وام به کارآفرینان.

- بی رغبتی مدیران بانک ها در تخصیص مقدار کامل وام توافق شده به کارآفرینان که باعث می شود تا آنها تجهیزات مورد نیاز را برای کار و یا تکمیل ساخت واحد خود تهیه نمایند.

- کمبود ارز خارجی جهت خرید و واردات ماشین آلات، تجهیزات و مواد خام و ...

- فقدان دانش در رابطه با امکان سنجی طرح کسب و کار و توانایی رقابت در محیط بازار.

۲۰٪ از کارآفرینانی که در سال ۱۹۹۶

مجاز تأسیس دریافت کرده بودند تا پایان سال ۲۰۰۰ (۷۹-۱۳۷۸) فعالیت کاری خود را شروع نکرده بودند. درصد شرکت هایی هم که در سال های ۱۹۹۸، ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰ مجوز تأسیس دریافت کرده و تا پایان سال ۲۰۰۰ (۷۹-۱۳۷۸) عملیاتی نشده بودند به ترتیب ۶۳٪، ۸۳٪، ۹٪ بوده است.

ارقام مربوط به ارزش افزایش افزوده و بهره وری بنگاه های کوچک و متوسط در جدول شماره (۴) نمایش داده شده است.

این ارقام بیان می کنند که ۳۴٪ از کل ارزش افزوده مربوط به بنگاه های خرد و کوچک

اندک این بنگاه ها توانایی تاثیر گذاری بر روی صادرات را ندارند.

همانطوری که در جدول شماره (۲) نشان داده شده است ۴۲/۲ درصد از نیروی انسانی شاغل در بخش صنعت در بنگاه های بیش از ۱۰۰ نفر مشغول به کار هستند در حالی که این بنگاه ها، تنها ۲/۹ درصد از کل بنگاه های صنعتی ایران را تشکیل می دهند.

این امر نشان دهنده پتانسیل بالقوه بنگاه های کوچک و متوسط صنعتی برای رشد گسترش می باشد.

جدول شماره (۳) نمایانگر اطلاعاتی در خصوص مراحل پیشرفت فیزیکی راه اندازی شرکت ها می باشد.

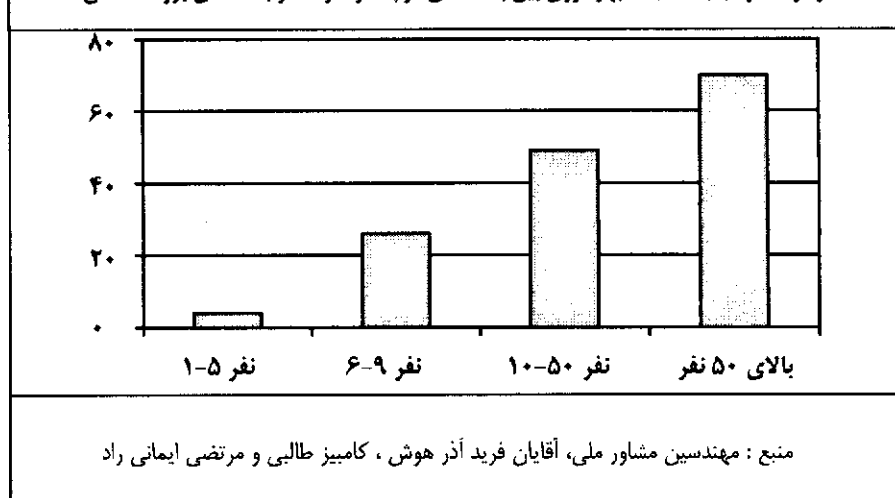
در این جدول تعداد شرکت ها بر اساس تعداد پرسنل و مراحل مختلف راه اندازی طبقه بندی شده اند. همان طور که از اطلاعات

بنگاه های ایرانی را تشکیل می دهند باعث شده تا توان ایران در تولید کالاهای صادراتی کاهش یابد در حالی که در سطح جهانی بنگاه های مذکور، به آسانی توانایی ارتقاء مهارت های فنی نیروی انسانی، ارتقاء دانش و منابع مالی و ... جهت شرکت در رقابت جهانی را داشته و به علاوه بخش مهمی از صادرات کشورهايشان نیز توسط آنها صورت می گیرد.

نمودار شماره (۱)، تفاوت های قابل توجهی را در نرخ بهره وری (به تفکیک تعداد پرسنل) نشان می دهد.

شرکت های بزرگ گر چه تعداد آنها خیلی کم است ولی بهره وری نسبتاً بالایی دارند. این شرکت ها به دلیل سطح بالای تولید از سوددهی بالاتری نیز برخوردارند. از طرفی این واحدهای تجاری توانایی رقابت در عرصه بازارهای جهانی را هم دارند اما به دلیل تعداد

نمودار شماره (۱): مقایسه بهره وری بین بنگاه های کوچک و متوسط و بنگاه های بزرگ صنعتی.

جدول شماره (۲): تعداد و درصد شرکت های صنعتی بر اساس تعداد پرسنل

طبقه بندی	۱-۵ پرسنل*	۶-۹ پرسنل	۱۰-۴۹ پرسنل	۵۰-۹۹ پرسنل	بیش از ۱۰۰ پرسنل
تعداد شرکت ها	۱۶۷۵۳	۱۲۴۱۸	۲۲۰۳۱۸	۲۰۲۲	۱۰۵۸۴
درصد	%۳۰/۴	%۲۲/۵	%۴۰/۵	%۲/۷	%۲/۹
تعداد پرسنل	۶۲۷۷۸	۸۹۵۷۲	۴۲۳۶۳۰	۱۳۳۳۱۵	۵۸۸۹۴۴
درصد	%۴/۸	%۶/۹	%۳۲/۶	%۱۰/۳	%۴۵/۴

منبع: سالنامه آماری ایران ۱۳۷۵

توجه: اطلاعات این ستون* تنها به شرکت های تولیدی اشاره دارد و بنگاه ها و کارگاه های فنی مستثنی شده اند.

اطلاعات صحیح و مطمئن در مورد وضعیت مالی بنگاه های خرد و متوسط ارائه می شود. تجزیه و تحلیل بودجه وام و سایر تسهیلات مالی و خدمات تجاری که توسط این بانک ارائه می شود. بیانگر آن است که این خدمات در وهله اول به بنگاه هایی که بازار محصول خوبی دارند و از رشد فروش نیز برخوردارند

تعلق می گیرد. بودجه وام این بانک برای SME های بخش صنعت در طی سال های ۷۹-۱۳۷۶ به تفکیک در جدول شماره (۶) نشان داده شده است.

اطلاعات جدول شماره (۶) حاکی از آن است که حجم وام های اعطا شده به SME ها توسط بانک صنعت و معدن به طور مرتب تا سال ۱۳۷۵ افزایش یافته است. اکثر این وام ها به صنایع فلزی اختصاص یافته است (۳۳٪). همچنین صنایع شیمیایی با (۲۱٪) و صنایع غذایی با (۱۹٪) سهم قابل توجهی از این وام ها را به خود اختصاص داده اند. ۶۷٪ از کل وام های اعطا شده توسط این بانک به بانک های کوچک صنعتی تعلق گرفته (۴۶-۱۰ نفر) و ۲۳٪ از کل وام ها به بنگاه های خرد واگذار شده است در حالیکه تنها ۱۰٪ از این وام ها به بنگاه های متوسط تعلق گرفته است (جدول شماره ۷).

البته سیستم این بانک به گونه ای است که وام ها را به شرکت های سود ده که سهم مناسبی نیز از بازار محصول دارند اعطا کند بر این اساس با توجه به درصد وام های اعطا شده به نظر می رسد که بنگاه های کوچک

به کندی در رشد بنگاه های کوچک و متوسط و درصد بالای ورشکستگی آنها شده است.

در سال ۱۳۷۵، بیش از ۱۰۲۶۰ کار آفرین مجوز شروع کسب و کار را دریافت کردند اما ۳۰۳۹ نفر (بالغ بر ۳۰٪) آنان مجوز خود را بدون هیچگونه فعالیتی همان سال را باز پس داده اند. تا سال ۱۳۷۹ (۲۰۰۱-۲۰۰۰) تنها ۴۰۰۰ نفر کار آفرین هنوز مجوز خود را در اختیار داشتند و فقط ۱۰٪ این افراد تا آن تاریخ فعالیت کاری خود را آغاز کردند. شبیه همین وضعیت برای کسانی اتفاق افتاد که در سال ۱۳۷۶ مجوز دریافت کرده بودند.

اما از سال ۱۳۷۷ به این طرف، نرخ شروع فعالیت بنگاه ها و بقاء آنها رو به بهبودی نهاد.

(۱-۴۹ نفر پرسنل) می باشد در حالی که سهم بنگاه های متوسط و بزرگ (با داشتن سهم ۰/۶ درصد از کل بنگاه های صنعتی) چیزی در حدود ۶۶٪ می باشد.

جدول شماره (۵) ارائه کننده اطلاعاتی درباره مشاغل مختلف بخش های تجارت و سرویس های تعمیراتی می باشد که به دو بخش شهری و روستایی تقسیم بندی شده است. همانطوری که انتظار می رود ۷۹٪ از مشاغل خرده فروشی و سرویس های تعمیراتی و ۹۱٪ از مشاغل عمده فروشی و حق العمل کاری در ناحیه شهری واقع شده اند.

نسبت مجوز های صادره به مجوزهای لغو شده

طبق سیاست های وزارت صنایع که در سال ۱۳۷۲ اتخاذ شده، مجوزهای صنایع به نام هرکسی که طرح شغل یا کار داشته باشد، صادر می شود، اما به هر حال علی رغم این تسهیل به علت فقدان برنامه های پشتیبان، تسهیلات وزیر ساختارهای لازم، موارد فوق الذکر منجر

وضعیت مالی بنگاه های کوچک و متوسط

۱- نحوه اعطای وام

بانک صنعت و معدن از منابع عمده و اصلی مالی SME ها به شمار می رود، که فقط در آن

جدول شماره (۳): تعداد کل شرکت های کوچک صنعتی جدید.

بنگاه های کوچک صنعتی فعال شده	پیشرفت فیزیکی (۴۰٪ و بالاتر)	پیشرفت فیزیکی (تا ۲۰٪)	مجوز تأسیس شرکت	اخذ مجوز صنایع	تعداد شرکت های (۱-۵) نفر
۱۶۷۵۳	۲۷۲	۳۷۵	۹۷	۱۷۳۵	تعداد پرسنل
۶۲۷۷۸	۱۱۴۴	۱۵۸۶	۴۳۱	۷۲۰۶	تعداد شرکت های (۶-۹) نفر
۱۲۴۱۸	۷۱۴	۱۱۲۴	۱۴۵	۵۱۵۵	تعداد پرسنل
۸۹۵۷۲	۵۴۴۳	۸۵۹۰	۱۰۶۲	۳۶۵۱۸	تعداد شرکت های (۱۰-۴۹)
۲۲۳۱۸	۴۲۲۴	۶۹۳۶	۵۹۲	۲۷۹۳۰	تعداد پرسنل
۴۲۳۶۳۰	۸۸۱۷۹	۱۴۸۰۶۱	۱۱۵۵۶	۵۶۶۴۵	

منبع: سازمان صنایع کوچک.

جدول شماره (۴): برخی از مشخصه های بنگاه های کوچک و متوسط صنعتی به تفکیک تعداد پرسنل .

طبقه بندی بنگاه	سهم از ارزش افزوده (درصد)	بهره وری	تعداد بنگاه درصد	پرسنل درصد
شرکت های کوچک (۱-۵)	۱۷/۳	۲۴/۵	۲۳۴۶۳۰	۷۶۲/۲۰۴
شرکت های کوچک (۶-۹)	۵	۴۱	۱۷۴۰۶	۱۲۳/۱۷۱
شرکت های کوچک (۱۰-۴۹)	۱۱/۷	۵۷	۱۰/۹۸۵	۲۰۱/۷۲۷
شرکت های متوسط و بزرگ (۲۵۰ نفر (بیش از ۵۰))	۶۶	۱۰۰	۲/۲۶۳	۶۵۱/۳۴۲
کل	۱۰۰	۵۹	۲۶۵۲۸۱	۱۶۷۸۴۶۴

سود ده تر از بنگاه های متوسط هستند .

علاوه بر بانک صنعت و معدن SME های بخش صنعت به منابع مالی دیگر همچون مؤسسات پیمانکاری، بانک توسعه اسلامی، مؤسسات مالی خارجی، بنگاه های بزرگ (اگر به عنوان پیمانکار های زیر مجموعه آنها فعالیت کنند) دسترسی دارند.

۲- سود دهی

در فاصله سال های ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۴ و بلافاصله پس از جنگ عراق بازار ایران رشد سریع تقاضا را برای

محصولات مختلف تجربه کرد . این امر فرصت مناسبی را برای کارآفرینان فراهم کرد . در این دوران بنگاه های بزرگ صنایع با کمبود سرمایه برای بازسازی کارخانه و ماشین آلات خود که در زمان جنگ خسارت دیده بودند مواجه شدند، بنابراین سهم قابل توجهی از تولید را SME ها بر عهده گرفتند . از طرفی با توجه به مشکلات

بازسازی، وام های توسعه صنایع کوچک نیز محدود شده بود . علاوه بر این ها، کمبود ارزش خارجی نیز باعث توسعه صنایع کوچک نیز محدود شده بود . علاوه بر این ها، کمبود ارزش خارجی نیز باعث شده بود تا SME ها نتوانند تجهیزات ضروری خود را که برای سود دهی نیاز داشتند، تهیه کنند . از طرف دیگر استانداردهای پائین کیفیت وضعیت سوددهی این بنگاهها را تحت تأثیر قرار داده بود . مصرف کنندگان نیز به جای پذیرش این محصولات تمایل به خرید محصولات وارداتی داشتند . دولت هم برنامه ای برای توسعه فنی بنگاهها نداشت . جدول شماره

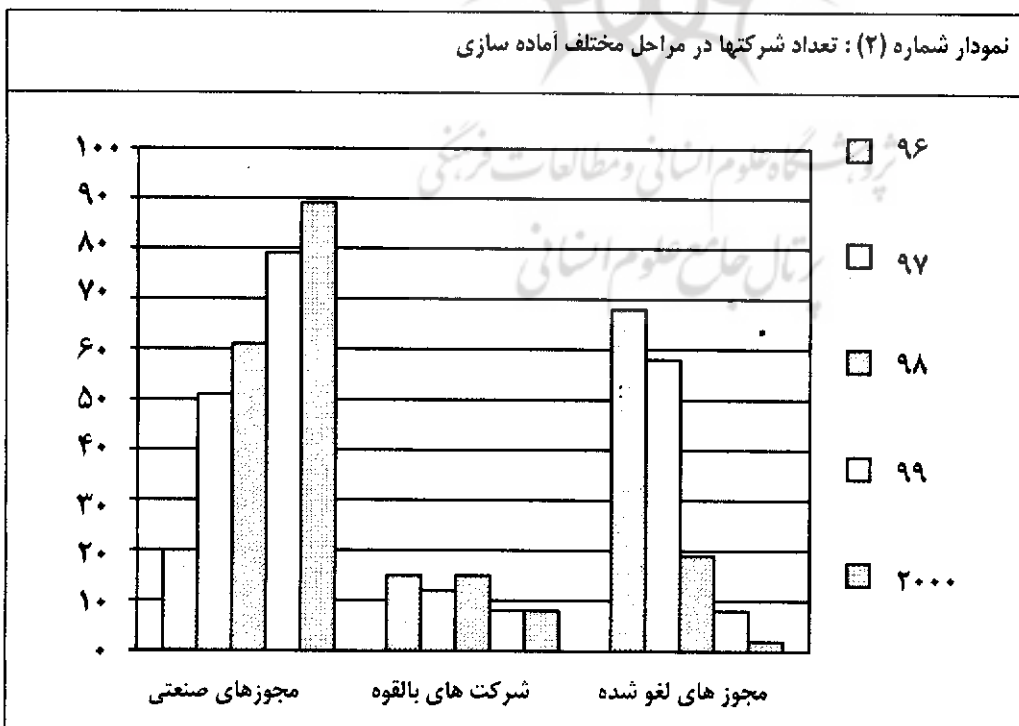
توجه : سطح بهره وری نیروی انسانی به عنوان شاخص در مقابل بهره وری شرکت های با بیش از ۵۰ نفر پرسنل (۱۰۰) در نظر گرفته شده است .

متوسط می باشد به طوری که متوسط سود دهی بنگاه های خرد و کوچک طی سال های مذکور رقمی معادل ۷۵٪ سالیانه بوده است .

● بررسی ارتباط بین بنگاه های بزرگ با بنگاه های کوچک و متوسط

(۸) سود دهی بنگاه های کوچک و متوسط صنعتی را در بخش های انتخابی از صنایع ایران و جدول شماره (۹) سوددهی بنگاه های خرد و کوچک صنعتی را در طی سال های ۷۸-۱۳۷۴ نشان می دهد. این اطلاعات حاکی از آن است که سود دهی بنگاه های خرد و کوچک صنعتی بسیار پایین تر از سود دهی بنگاه های

نمودار شماره (۲) : تعداد شرکتها در مراحل مختلف آماده سازی

توجه : منظور از شرکت های بالقوه که در نمودار فوق بیان شده شرکت هایی هستند که فعالیت کاری خود را گسترش داده و در حال طی فرآیند کسب گواهی نامه های استاندارد صادرات کالا و یا در انتظار کسب وام جهت ارتقاء سطح تکنولوژی یا افزایش ظرفیت تولید خود می باشند .

جدول شماره (۵): کارگاه های فعال در زمینه تجارت و سرویس های تعمیراتی بر اساس طبقه بندی شهری و روستایی. (۱۳۷۳)

عمده فروشی و حق العمل کاری			خرده فروشی و سرویس های تعمیراتی شخصی و کالاهای خانگی			طبقه بندی
مجموع	شهری	روستایی	مجموع	شهری	روستایی	
۶۱۴۴۹	۵۶۰۷۲	۵۳۷۷	۹۱۸۴۳	۷۲۲۷۰۲	۱۹۴۵۴۱	کل کشور - تمام زیر بخش ها

تولید ۱۷۵۰۰۰ خودرو می باشد، در آینده توجه بیشتری جهت توسعه و تقویت های بخش خودروسازی مهم و اساسی به نظر می رسد. در تحقیق میدانی که به وسیله سازمان گسترش و نو سازی صنایع ایران انجام شد نشان داده شد که قریب به ۲۰۰۰ بنگاه کوچک و متوسط صنعتی در ایران وجود دارند که ظرفیت آن را دارند تا به تأمین کنندگان قطعات کارخانه ای بزرگ خودروسازی تبدیل شوند که امر توانایی ایران را در جهت رسیدن به سقف تولید ۴۵۰۰۰۰ خودرو در سال ۱۳۸۴ به اثبات می رساند.

به همین منظور پشتیبانی و حمایت های ویژه ای جهت بهبود رابطه و جایگاه SME ها در مقابل بنگاه های بزرگ (I.SE) توسط سازمان صنایع کوچک ایران انجام گرفته است. هرچند این امکان وجود دارد که اثر بخشی این اقدامات با توجه به فقدان برنامه های اجرایی و ساختارهای قانونی مناسب محدود شود.

ظرفیت تولید محصولات خودرو سازان بود. • کمبود ارزش خارجی باعث شد که خودرو سازان نتوانند قطعات خودروهای تولیدی خود را از خارج تهیه کنند، بنابراین مجبور شدند این قطعات را از منابع محلی تأمین کنند.

• کاربرد دو سوم از ظرفیت تولید موجود برای تولید قطعاتی که می توانست در جایی دیگر توسط بنگاه های کوچک و متوسط نیز تولید شود در حقیقت برای بنگاه های خودروسازی که در پی افزایش تولید خودرو بودند گلوگاهی مهم به شمار می رفت، بنابر این شرکت های خودروسازی به کمک بنگاه های کوچک و متوسط درصد حذف این گلوگاه بر آمدند.

• در حال حاضر تولید فعلی کارخانجات خودروسازی به رقمی بالغ بر ۳۰۰۰۰۰ دستگاه خودرو در سال می رسد. با در نظر گرفتن اینکه در حال حاضر ۶۰۲ SME صنعتی عهده دار ساخت ۷۸ درصد از کلیه قطعات لازم برای

۱- بررسی رابطه بین بنگاه های کوچک و متوسط با بنگاه های بزرگ صنعتی (ارتباط معکوس)

بعد از جنگ ایران و عراق صنعت خودروسازی کشور با تقاضای زیادی مواجه شد، اما خودرو سازان به دلایل فنی و مالی قادر به افزایش ظرفیت تولید و برآورده کردن این تقاضاها نبودند. این باعث شد که برخی از خودرو سازان در سال ۱۳۷۲ تصمیم بگیرند تا کار تولید بخشی از قطعات محصول خودرو را به SME های صنعتی واگذار کنند. در این راستا ایران خودرو به عنوان بزرگترین شرکت با ۷۵ بنگاه کوچک و ۲۵ بنگاه متوسط قرار داد بست. از آن تاریخ به بعد افزایش چشمگیری در تولید محصولات این شرکت به وجود آمد که دلایل اصلی این پیشرفت در زیر به طور خلاصه ذکر شده است:

• رشد تقاضا بسیار سریعتر از افزایش

جدول شماره (۶): توزیع وام های اختصاص یافته به SME های صنعتی توسط بانک صنعت و معدن در طی سال های ۷۹-۱۳۷۶ (بر حسب میلیون ریال)

سال	صنایع غذایی	منسوجات (پارچه و چرم)	شیمیایی	کاغذ، چوب و مبلمان	مواد معدنی غیر فلزی	صنایع فلزی	برق و الکترونیک	خدمات و بخش های غیر تولیدی
۱۳۷۶	۴۴۴۱ %۱۱	۶/۳۲۳ %۱۵	۷/۵۷۲ %۱۸	۲/۷۰۸ %۷	۴/۹۷۹ %۱۲	۱۲/۶۷۵ %۳۱	۱/۰۷۴ %۳	۱/۲۵۹ %۲
۱۳۷۷	۴/۸۹۶ %۱۳	۳/۲۲۱ %۹	۱۰/۵۴۰ %۲۸	۸۵۸ %۲	۴/۶۹۶ %۱۳	۱۰/۶۹۲ %۲۹	۱/۷۰ %۴	۳۰۰ %۱
۱۳۷۸	۱۴/۷۵۷ %۱۷	۷/۵۵۹ %۷	۲۳/۱۷۱ %۲۲	۵/۰۶۱ %۵	۲/۲۷۱ %۳	۴۰/۲۸۲ %۳۹	۱۳۰۴ %۱	۵/۲۰۵ %۵
۱۳۷۹	۳۰/۵۹۷ %۲۴	۸/۲۵۳ %۲۰	۲۴/۴۴۷ %۴	۴/۹۸۴ %۴	۱۰/۹۳۷ %۹	۳۵/۷۰۷ %۲۹	۲۱۰۷۰ %۲	۷/۳۱۰ %۶
کل	۵۷/۸۶۴ %۱۹	۲۵/۳۵۶ %۸	۶۵۷۳۰ %۲۱	۱۲/۶۱۱ %۴	۲۳/۸۸۲ %۸	۹۹/۳۵۶ %۳۳	۶/۱۴۸ %۲	۱۴/۰۷۴ %۵

منبع: بانک صنعت و معدن

جدول شماره (۷): اعطای وام توسط بانک صنعت و معدن به SME های بخش صنعت طی

سال های ۷۹-۱۳۷۶

سال / تعداد	۱-۵ نفر	۶-۹ نفر	۱۰-۴۹ نفر	>۵۰ نفر
۱۳۷۶	۶۵٪	۱۳۵٪	۶۶٪	۲۰٪
۱۳۷۷	۸٪	۱۲٪	۶۷٪	۲۰٪
۱۳۷۸	۶٪	۱۲٪	۶۷٪	۱۵٪
۱۳۷۹	۷٪	۱۶٪	۶۷٪	۱۰٪

منبع: بخش صنایع کوچک وزارت صنایع و معادن

سطح C: واحدهای صنعتی هستند که باید حداقل در ۱۰ کیلومتری محدوده شهری باشند. علاوه بر این برخی از صنایعی که آلودگی بالایی دارند (مثل چرم سازی و ...) باید در شهرک ها و مناطق صنعتی مخصوصی که امکان کنترل آلودگی در آن ها وجود دارد واقع شوند. برای راه اندازی برخی از مشاغل در اطراف تهران، اصفهان و اراک محدودیت های خاصی ایجاد شده است. از سال ۱۳۷۵، کلیه شرکت های تازه تأسیس تولیدی باید در فاصله

اختصاص داده شده است. واحدهای تولیدی موظفند تا سطح تکنولوژی و تولیدات خود را با معیارهای زیست محیطی که توسط دولت و بر اساس استاندارد های سازمان جهانی بهداشت (WHO) تعیین شده، تطبیق دهند جرایمی نیز توسط دفاتر محلی محیط زیست برای بنگاه های تولیدی که استانداردهای مربوطه را رعایت نمی کنند اعمال می شود و منافع آن جهت برنامه های پیشگیری محیط زیست هزینه می شود. در طی برنامه سوم تدابیری هم

ارتباط ما بین بنگاه های بزرگ تجاری و بنگاه های کوچک و متوسط صنعتی در بخش های دیگر صنایع ایران نیز چشم می خورد. « این ارتباطات در جدول شماره (۱۲) و (۱۳) نشان داده شده است ».

۲- ارتباط بین بنگاه های بزرگ صنعتی با بنگاه های کوچک و متوسط صنعتی (ارتباط مستقیم) (LSEs With MSEs)

بر خلاف ارتباط بین بنگاه های کوچک و متوسط با بنگاه های بزرگ، ارتباط بین واحدهای بزرگ صنعتی با بنگاه های کوچک و متوسط به خوبی پیشرفت نکرده است. اکثر این نوع ارتباطات به صنایع تبدیلی غذایی، صنایع فلزی و صنایع نساجی مربوط می شود. این چنین ارتباطات مستقیمی اساساً بر دو نوع است: الف - توزیع محصولات ساخته شده LSE ها توسط SME ها.

جدول شماره (۸): درصد سود دهی (قبل از کسر مالیات) SME های صنعتی در بخش های انتخاب شده طی سال های ۱۳۷۴-۱۳۷۸

سال	کد ۳۱	کد ۳۲	کد ۳۳	کد ۳۴	کد ۳۵	کد ۳۶	کد ۳۷	کد ۳۸	کد ۳۹
۱۳۷۴	۲۲۲٪	۲۳۱٪	۴۹٪	۲۲٪	۵۳٪	۱۱۸٪	۱۳٪	۲۸٪	۱۲٪
۱۳۷۵	۲۰۳٪	۲۴۱٪	۴۲٪	۲۳٪	۶۲٪	۶۲٪	۱۴٪	۲۸۲٪	۱۳٪
۱۳۷۶	۱۹۸٪	۲۴۵٪	۴۱٪	۱۹٪	۵۹٪	۵۹٪	۱۲٪	۲۸۹٪	۱۵٪
۱۳۷۷	۱۵۹٪	۲۵۸٪	۶۵٪	۲۹٪	۲۹٪	۲۹٪	۸۴٪	۳۴۲٪	۱۶٪
۱۳۷۸	۲۰۲٪	۲۳۵٪	۶۱٪	۱۶٪	۳۳٪	۳۳٪	۸۵٪	۳۱۸٪	۱۴٪

توجه: کد ۳۱: صنایع غذایی و آشامیدنی، کد ۳۲: منسوجات (پارچه و پوشاک)، کد ۳۳: صنایع چوبی، کد ۳۴: کاغذ و چاپ، کد ۳۵: صنایع پلاستیک و شیمیایی، کد ۳۶: صنایع معدنی غیر فلزی، کد ۳۷: صنایع فلزی پایه، کد ۳۸: ابزار آلات و ماشین آلات، کد ۳۹: برق و کامپیوتر.

حداقل ۱۲۰ کیلومتری از تهران و ۵۰ کیلومتری شهرهای اصفهان و اراک احداث شوند.

● سطوح تکنولوژی

کمبود آمار و اطلاعات باعث می شود که نتوانیم ارزیابی دقیقی از سطح تکنولوژی تجهیزات SME داشته باشیم. برای انجام چنین مطالعه ای تنها اطلاعات در دسترس، میزان سرمایه گذاری بنگاه های کوچک صنعتی برای ماشین آلات و ابزار آلات است که به عنوان شاخصی از کل سرمایه گذاری بنگاه ها برای نمایش سهم سرمایه گذاری در توسعه تکنولوژی به کار می رود.

برای کاهش سطح آلودگی در شهرهای بزرگ همچون تهران، مشهد، تبریز، اهواز، اراک، شیراز و اصفهان اتخاذ شده است.

همچنین سازمان محیط زیست اقداماتی را جهت جابجایی برای برخی از صنایع آلوده کننده و انتقال آنها از مناطق شهری به دیگر مناطق انجام داده است. در یک تقسیم بندی کلی واحدهای تولیدی در سه گروه A و B و C طبقه بندی شده اند:

سطح A: واحدهای صنعتی هستند که باید حداقل در ۳ کیلومتری محدوده شهری باشند.
سطح B: واحدهای صنعتی هستند که باید حداقل در ۵ کیلومتری محدوده شهر باشند.

ب- تعمیر و نگهداری کارخانجات و تجهیزات بنگاه های بزرگ توسط SME ها.

برآورد می شود که بیش از ۴۵۰ بنگاه متوسط در بخش صنایع غذایی با SME ها ارتباط مستقیم دارند و تعداد مشابهی نیز شرکت بزرگ و صنعتی وجود دارند که در زمینه فعالیت های توزیع محصولات و تعمیر و نگهداری کارخانجات خود با بنگاه های کوچک و متوسط ارتباط دارند.

● جنبه های زیست محیطی

در برنامه پنج ساله سوم توسعه سرفصل کاملی به سیاست های زیست محیطی

اطلاعات جدول شماره (۱۴) می تواند معرف شاخص سرمایه گذاری بنگاه های کوچک و متوسط باشد.

خلاصه اینکه توجه به این نکته حائز اهمیت است که، قریب به ۵۰٪ از کل سرمایه گذاری به خرید تجهیزات جدید خصوصاً ماشین و ابزار آلات جدید مربوط به کد (۳۸) و صنایع الکترونیک و کامپیوتر (کد ۳۹) اختصاص می یابد. این ها بخش هایی هستند که بر عکس سایر بخش ها بسیار سود ده می باشند. به طور کلی موانع اساسی در توسعه تکنولوژی SME ها عبارتند از:

- کمبود منابع مالی صندوق ها .
- فرآیند طولانی واگذاری اعتبار و یا وام .
- هزینه های بالای واردات تکنولوژی مانند ماشین آلات و ابزار آلات و تجهیزات R&D (تحقیق و توسعه) .
- سوددهی پائین SME های صنعتی در ایران که باعث می شود سرمایه گذاری در زمینه مدرنیزه کرده فناوری محدود شود.

جدول شماره (۹) : درصد سود دهی (قبل از کسر مالیات) بنگاه های خرد و کوچک صنعتی در بخش های انتخابی از صنعت ایران

سال	کد ۳۱	کد ۳۲	کد ۳۳	کد ۳۴	کد ۳۵	کد ۳۶	کد ۳۷	کد ۳۸	کد ۳۹
۱۳۷۴-۷۸	٪۶	٪۹۱	٪۱۳۴	٪-۳۲	٪-۳۸	٪-۸۴	٪۱۷۳	٪۱۱	٪۹۹

جدول شماره (۱۰) : سهم SME های قطعه ساز در تولید خودروهای مهم خودروسازی طی سال های ۱۳۷۴-۷۸

بنگاه های بزرگ	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸
ایران خودرو	٪۱۱	٪۲۱	٪۳۶	٪۴۲	٪۷۸
خودروسازی سایپا	-	٪۹-۱۰	٪۱۵	٪۳۲	٪۴۰
پارس خودرو	٪۵	٪۱۰	٪۲۲	٪۳۰	٪۳۴
(ایران خودروییزل)	-	٪۹	٪۱۴	٪۲۴	٪۳۲

جدول شماره (۱۱) : تعداد کل SME های درگیر در صنعت خودروسازی که به عنوان پیمانکار ساخت قطعات فعالیت می کنند (طی سال های ۱۳۷۴-۷۸)

سال / تعداد	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸
SME	۹۵	۱۷۵	۳۰۵	۴۸۰	۶۰۲

جدول شماره (۱۲) : تعداد بنگاه های کوچک و متوسط درگیر ساخت قطعات صنعت خودروسازی و الکترونیک طی سال های ۱۳۶۹-۱۳۷۹

سال / صنعت	۱۳۶۹	۱۳۷۴	۱۳۷۹
صنعت خودروسازی	۳۲۵	۸۵۰	۱۴۲۰
الکترونیک (صنایع الکترونیک شیراز)	۱۴	۳۲	۷۵

جدول شماره (۱۳) : درصد سهم پیمانکاران بخش صنعت ایران در تولید قطعات برای بخشهای منتخب از MSEs

سال صنعت	۱۳۷۴	۱۳۷۹
صنایع سنگین	۱۳	۳۲
صنایع خودروسازی نگین	۲۳	۶۹
صنایع راه آهن	۱۰	۳۰
صنایع ماشین سازی	۲۵	۶۴-۸۸
صنایع نفت و پتروشیمی	کمتر از ۵	۱۰
صنایع لوازم خانگی	۲۲	۴۲
غیره	۱۰	۲۵

جدول شماره (۱۴) : نسبت سهم سرمایه گذاری در ماشین آلات و تجهیزات توسط بنگاه های کوچک صنعتی به کل سرمایه گذاری

سال	کد ۳۱	کد ۳۲	کد ۳۳	کد ۳۴	کد ۳۵	کد ۳۶	کد ۳۷	کد ۳۸	کد ۳۹	کل
۱۳۷۳	٪۴۷	٪۶۵	٪۴۶	٪۷۰	٪۵۰	٪۴۲	٪۵۱	٪۵۳	٪۵۲	٪۵۳
۱۳۷۴	٪۴۴	٪۶۰	٪۳۹	٪۶۵	٪۴۸	٪۴۸	٪۵۷	٪۴۸	٪۴۴	٪۴۸
۱۳۷۵	٪۴۰	٪۶۲	٪۳۱	٪۷۰	٪۵۰	٪۴۸	٪۷۰	٪۴۵	٪۳۵	٪۴۸
۱۳۷۶	٪۴۰	٪۱۰	٪۶۰	٪۷۰	٪۳۲	٪۵۳	٪۱۰	٪۴۰	٪۲۲	٪۴۶
۱۳۷۷	٪۳۸	٪۱۰	٪۳۰	٪۹۰	٪۴۳	٪۵۰	٪۱۰	٪۵۰	٪۳۰	٪۵۲

توجه : کد محصول تعریف شده به شرح ذیل می باشد :

کد ۳۱: صنایع غذایی و آشامیدنی، کد ۳۲: منسوجات (پارچه و پوشاک)، کد ۳۳: صنایع چوبی، کد ۳۴: کاغذ و چاپ، کد ۳۵: صنایع پلاستیک و شیمیایی، کد ۳۶: صنایع معدنی غیرفلزی، کد ۳۷: صنایع فلزی پایه، کد ۳۸: ابزار آلات و ماشین آلات، کد ۳۹: برق و کامپیوتر .